

Varför går

Trombonisten Lindsay McMurray är en av de musiker som porträtteras i den kommande amerikanska filmen "But can she play?". Filmen berättar om de utmaningar som möter kvinnliga jazzblåsare där i dag.

det så **segt**?

Det har gått **fyrtio år** sedan den andra vågens kvinno- rörelse, och yrkestitlar som doktor, rektor och taxichaufför är inte längre **manligt** kodade.

Men hur är det med elgitarrist, jazztrumpetare eller spelman?

Liras Karin Jacobson sökte svaren – och fann en världsmusikmässa **utan koll**, en amerikansk filmare som inte blir trodd och en **trakasserad** popstjärna som blev producent.

I vår filmas de sista delarna av den amerikanska dokumentärfilmen *But can she play?*, som handlar om kvinnliga amerikanska jazzblåsare. Filmen är producerad och regisserad av journalisten Janice Rhoshalle Littlejohn och beräknas bli klar 2014.

TEXT: KARIN JACOBSON

PÅ YOUTUBE FINNS en film med vad som beskrivs som "världens bästa 15-åriga kvinnliga elgitarrist". Hon spelar en egen låt, *Aurora*. Där finns även tusentals klipp med unga killar som spelar elgitarr, lika bra. Det som skiljer henne från dem är att hon ler. Hon ler när hon är andfädd, hon ler när hon koncentrerar sig på att spela snabbt, och ler när hon slår så hårt hon kan på strängarna. Under sex minuters solospel missar hon inte ett enda tillfälle att le mot kameran.

Det finns några killar som ler också. Och tjejer som inte gör det. Men bilden av denna femtonåring i blåglittrig klänning etsar sig ändå så starkt fast på näthinnan att den hänger kvar även dagen därpå, när jag tittar på statistik om förra årets sökande till jazz- och improvisationsutbildningarna på Malmö, Göteborgs och Stockholms musikhögskolor.

DET VISAR SIG sammanlagt vara 6 kvinnor som sökt på instrumentet elgitarr, respektive 124 män. Av trummisarna är andelen nästan densamma, 6 kvinnor av totalt 117 sökande. Saxofon, trumpet och piano har likaså över 80 procent manliga sökande, och bland trombonisterna återfinns inte en enda kvinna. Däremot är nästan alla sångare kvinnor, 85 procent. Totalt sökte 534 män och 187 kvinnor skolorna. Även om dessa siffror säger ganska lite om hur fördelningen bland de antagna ser ut, 2012 landade årskurs ett på 30 procent tjejer och 70 procent

killar, säger de en hel del om våra attityder till respektive instrument.

Proportionerna är precis som de brukar vara, enligt administratörerna. Så här har siffrorna sett ut många år i rad och de är välkända för alla i branschen. De diskuteras också så ofta att det ärligt talat känns rätt uttjat att ta upp dem här igen.

Samtidigt förblir ju frågan obesvarad. Varför är nästan alla jazzinstrumentalister män, och nästan alla sångare kvinnor? Ligger det helt enkelt i generna? Eller hur ska man annars förstå att det – trots att vi lever i världens mest jämställda land – är så otroligt få flickor som intresserar sig för trumset och gitarrförstärkare, och nästan lika få pojkar som vill ta sånglektioner. Kanske är siffrorna överhuvudtaget inte problematiska. Killar och tjejer behöver väl inte, jämt och ständigt, göra exakt samma sak.

SJÄLV KAN JAG konstatera att jag aldrig kom på tanken att spela elgitarr som barn. Däremot blockflöjt, tvärflöjt, fiol och piano. Detta finner jazzsångerskan och tidigare projektledaren för Statens Musikverks jämställdhetsuppdrag, Lina Nyberg, helt logiskt.

– Det är bara en extremt övertygad tjej som börjar, och sedan fortsätter, spela elgitarr. I alla fall om det gäller jazz. Alla som spelar jazz i band är killar, och alla i publiken är äldre män. För en fjortonårig tjej är det inte så jättekul. Man måste sno dem i nio-tioårsåldern och säga, hej, vill inte du börja spela friformstrummor? Så de får kärlek till det tidigt, innan

Till vänster trombonisten Lindsay McMurray och till höger hennes kollega Aubrey Logan.

de kommer i puberteten. Killar har typ fem år till på sig, när de kan sitta hemma och nörda in på sina instrument.

OM MAN LETAR finns det en hel del forskning om vad som spelar in när vi väljer instrument, liksom hur musicerande kvinnor och män uppfattas i vår kultur. Vissa forskare, bland annat inom musikpsykologin, menar att det finns biologiska förklaringar, medan andra – som exempelvis pedagoger, etnologer, sociologer – anser att det handlar om kultur och tradition.

Ett standardverk är Lucy Greens, engelsk professor i musikpedagogik, bok *Music, gender, education* (1997). Själva grundförhållandet formulerar hon så här:

“När vi lyssnar till en kvinna som spelar eller sjunger, [...] lyssnar vi inte bara på den inbyggda meningen i musiken, utan är också medvetna om hennes diskursiva position i ett nexus av genus och sexualitet. Från denna position, blir hennes feminitet en del av musikens skildring.”

Översatt till vanlig svenska innebär det alltså att vårt sociala kön är en viktig del av oss som musiker.

NÅGOT LIKANDE FRAMFÖRS i ett inlägg på bloggen Pop, politik och pokemon, som jag hittar efter ytterligare en sökning på begreppet ”kvinnlig gitarist”. Där pågår en livlig diskussion om fenomenet “tjej-med-gitar-på-fest”. Eller snarare om frånvaron av det. Bloggaren försöker sig på ett svar: *“Det är möjligt att kvinnor i en högre grad ser sig – och ses – som*

objekt snarare än som subjekt, vars främsta nödvändiga egenskap för att göra sig attraktiv är hennes utseende – Samtidigt som killar i en högre grad uppmuntras att göra sig attraktiva via sina färdigheter, sina egenskaper.”

En kvinna skulle alltså avstå från att stämma upp sin gitarr på fest, eftersom hon då skulle riskera att uppfattas som mindre feminin. Denna tanke går också i linje vad Carina Borgström-Källén, doktorand på Musikhögskolan i Göteborg, kommit fram till i sin forskning. Hon har bland annat forskat på hur gymnasieelever väljer instrument, och menar att våra idéer om instrument och kön är starkt präglade av vår historiska konstmusikaliska kontext, inte minst arvet från 1800-talets borgerliga salonger. Där var kvinnornas främsta uppgift just att vara behagfulla och vackra.

– De ansågs däremot olämpliga att spela bleckblås, som trombon och trumpet, eftersom de gjorde dem fula i ansiktet. De fick däremot gärna sjunga och spela klavikord.

Citatet om fulheten är hämtat från Lucy Greens tjocka bok. I samma kapitel återger hon också en del av den intensiva debatt som under 1900-talets första decennium pågick i USA om huruvida kvinnor platsade i större orkestrar eller inte.

Att sådan medverkan utmanade föreställningen om kvinnans roll som skönt objekt framkommer av →

Carina Borgström-Källén.

BILD: JOHAN WINGBORG

→ flera av de svar som tidningen Musical Standard fick när de år 1904 gick ut och frågade dirigenter i New York vad de ansåg om saken. *"Kvinnor kan omöjligt spela brassinstrument och samtidigt vara vackra, och varför ska de förstöra sitt utseende?"*, löd ett av svaren.

Det kan låta barockt, men faktum är att detta strikta könsrollstänkande varit standard i många av den klassiska musikens finrum under nästan hela 1900-talet. Så sent som 1979 ska till exempel dirigenten för ansedda Berlins Filharmoniker ha förklarat avsaknaden av kvinnor i hans orkester med att *"kvinnor hör hemma i köket"*. Över huvud taget är västerlandets klassiska musikhistoria fylld av exempel på begränsningar i kvinnliga musikers villkor. Det dröjde ända till andra halvan av 1800-talet tills kvinnors instrumentsfär utvidgades.

EN ANNAN FÖRKLARING, som egentligen ligger under den förra, är de olika utrymmena för män och kvinnor i det offentliga rummet. Fram till och med 1900-talets mitt var det offentliga utrymmet framför allt männens arena, medan kvinnor ansågs höra hemma i den privata sfären. Exempelen på vad som drabbade de kvinnor som inte höll sig där är många, som de rykten om syndfullhet och prostitution som till långt in på 1900-talet förföljde operasångerskor. Huruvida den tiden verkligen är förbi känns tveksamt när jag den 21 januari 2013 läser en intervju med den 42-åriga operasångerskan Malena Ernman i Aftonbladet. Där berättar hon bland annat om underliggande krav på sexuella tjänster för att få söka roller.

Ytterligare en sak som musikkforskare nämner är de olika kulturella förväntningar som finns på män och kvinnor uppe på scen. Kvinnor förväntas "vara en kropp" i högre grad än män, som i stället förväntas vara aktivt agerande subjekt. Genusteoretiker som exempelvis Donna Haraway förklarar detta med hjälp av begreppet *gaze*, den objektifierande blick som kvinnor hela tiden har på sig, som också innebär ett objektifierande inför sig själv. Att exempelvis sitta bredbent på en pall gömd bakom trumsetet blir med dessa förväntningar inte så feminint. Inte heller att spela elgitarr, vilket visserligen innebär en mer synlig roll, men samtidigt ett aktivt, och alltså "okvinnligt" agerande.

– Jag har noterat hur killar som lägger ut Youtube-filmer på sig själva när de spelar mer kvinnligt kodade instrument, som till exempel tvårflöjt, ofta

"Kvinnor kan omöjligt spela brassinstrument och samtidigt vara vackra"

kompenserar genom att lägga till något mer maskulint element, kanske ett beatbox-inslag eller ett nintendo-soundtrack. Antagligen för att manifestera att man är kille, säger musikpedagogen Cecilia Björck, som forskar om genus och musikaliskt lärande.

Cecilia Björck.

BILD: HENRIK L. BENGTSSON

I SIN AVHANDLING, Att ta plats: diskurser om genus, populärmusik och social förändring, har hon intervjuat personer från fyra olika jämställdhetsprojekt från undervisningssammanhang inom populärmusik. Av de normer som framkommer där, både om inre och yttre förväntningar, drar hon slutsatsen att det inte ingår i den traditionella bilden av en kvinna att ta plats med ljud, på samma sätt som det gör för män. Det skulle med andra ord kunna vara en av förklaringarna till musikhögskolornas lilla antal kvinnliga sökande till ljudstarka instrument som trummor och bleckblås, liksom att blott 15 procent av de sökande på sång var män.

– Att göra volymstarka, aggressiva, "fula" ljud, som ofta är fallet inom rockmusik, verkar inte vara förväntat av tjejer. Däremot tycks sång bekräfta den kvinnliga könsidentiteten. Bara att spela ett instrument innebär ju också att rent fysiskt ta plats – kroppen blir större. Vissa av dem, som de elektriska, är kanske också kopplade till ett visst tekniskt intresse, i det här fallet ljudteknik, som ju länge förknippats med maskulinitet.

Är detta förklaringen till att den 15-åriga gitaristen på filmen ler så ivrigt, att hon vill kompensera för att hon utmanar ett manligt dominerat område? Det kan vi förstås bara spekulera om.

OM ROLLERNA ÄR fasta i Sverige tycks de om möjligt vara ännu fastare i USA. *"Jazz is not a gender, it's a groove"* slår man fast i trailern för den amerikanska film, *But can she play?*, som just nu håller på att spelas in. Uppenbarligen behöver detta, i svenska ögon självklara, faktum upprepas. När jag när producenten Janice Rhoshalle Littlejohn på hennes lilla kontor i Los Angeles är hon fullt upptagen med att för-

→

DÅLIGT
SJÄLVFÖRTROENDE

EJ
SKARP SYN

SVAG HUMORGEN

ÖM, EJ BESTÄMD
RÖST

AMNING/
DISTRAKTION

MJUKA
ARMBÄGAR

BARNAFÖDANDE
/ INGEN STAKE

JÄ, SOM
NI KAN SE
FÅR HON SKYLLA
SIG SJÄLV.

"Yeah, she's nice, but she probably can't play. Det var just den misstron som alla dessa kvinnor hade gemensamt."

→ söka håva in de sista miljonerna från sponsorer.

– Det har inte varit lätt, men nu hoppas vi i alla fall kunna filma klart i vår. Mitt hopp och min bön är att vi blir klara med själva filmmandet i höst och få klart filmen till 2014. Men det får ta hur lång tid det vill, jag bara ska få klart den här filmen.

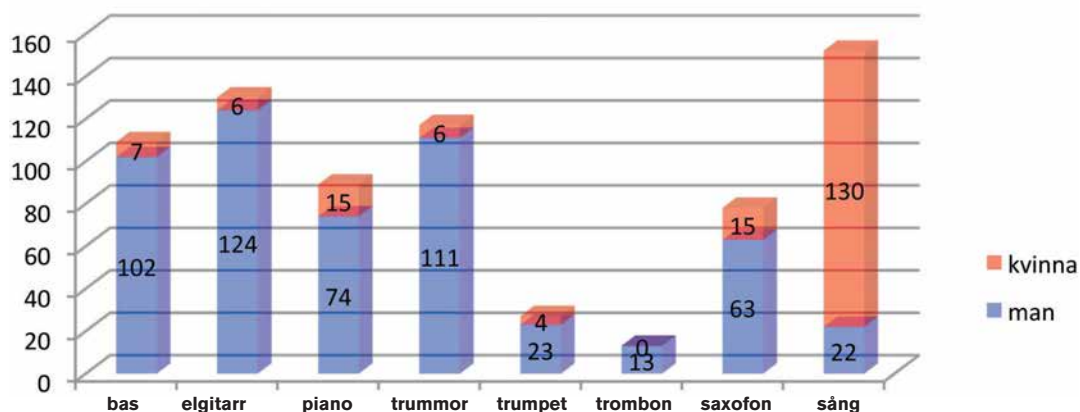
Janice Rhoshalle Littlejohn.

Idén kom efter att Janice skrivit en uppsats på University of Southern California om beboptrumpetaren Clara Bryant, Dizzy Gillespies protegé. Efter att ha lyssnat på Bryant ville Janice kolla upp moderna kvinnliga blåsare. Hon stötte dock snabbt på ett problem. Det verkade inte finnas några.

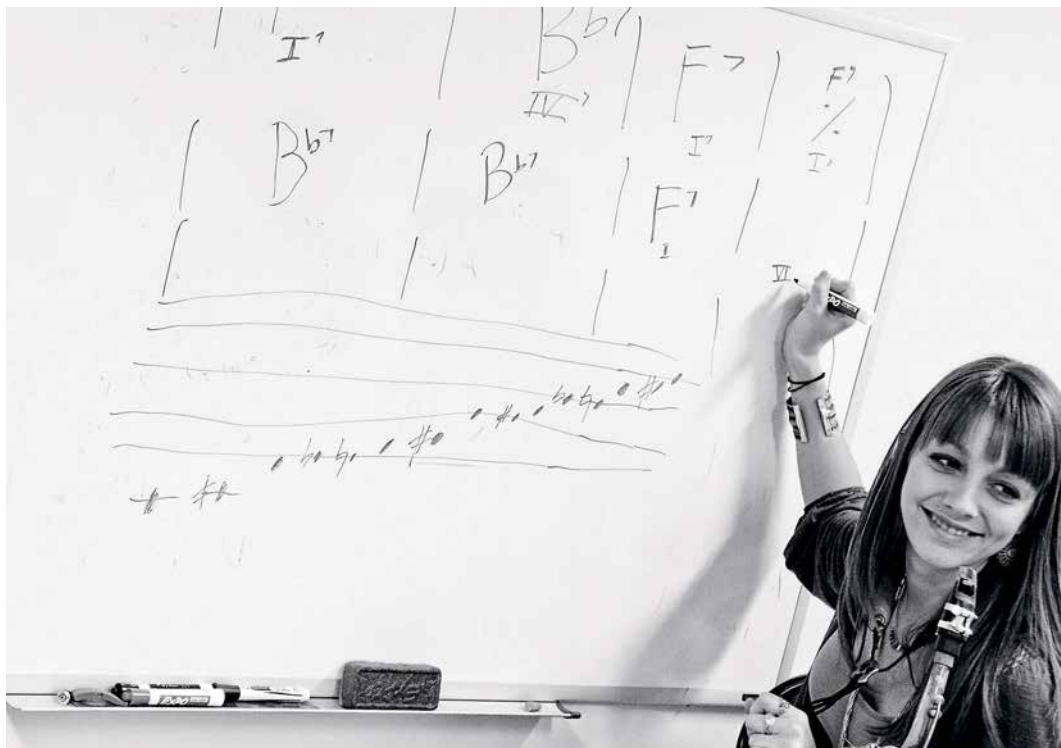
– Jag letade på jazzklubbarna här i LA och i skivaffärer, men hittade sällan eller aldrig några, speciellt inte bandleaders. Och det var 2008! Frågade jag personalen tittade de på mig som om jag frågade efter marsianer. Så jag började söka på nätet och fråga musiklärare och så till slut hörde jag talas om Tia Fuller, Claire Daly (saxofonister, reds.

anm) Aubrey Logan (trombon) och alla andra grymma musiker, och förstod att de faktiskt fanns. Många av dem berättade samma historia för mig – hur bandleaders, klubbägare och agenter bemött dem med inställningen att *"Yeah, she's nice, but she probably can't play"*. Det var samma mening som jag hört på Candy Dulphers skiva *Saxuality* 1991, där man hör en man säga *"I know she looks good, but can she play?"*. Det var just den misstron, *but can she play?*, som alla dessa kvinnor hade gemensamt – idén att deras kön gör dem mindre kapabla att spela blåsinstrument. För mig som journalist var det en väldigt lockande historia att berätta.

I FILMENS CENTRUM står 21-åriga altsaxofonisten Hailey Niswanger som går sitt sista år på Berklee College of Music. Runtom henne spinner ett tiotal andra kvinnliga blåsare – professionella och amatörer, fattiga och rika – sina historier, många gånger vittnande om den utmaning det innebär att vara kvinnlig amerikansk jazzblåsare 2013. Förutom de vanliga hindren för kvinnor som vill göra karriär – barnomsorg och familjeliv – finns det ytterligare.

SÖKANDE TILL JAZZ/IMPROVISATIONSUTBILDNINGAR på kandidatnivå på Musikhögskolan i Malmö, Högskolan för scen och musik i Göteborg och Kungliga Musikhögskolan i Stockholm, en av terminerna 2012.

Handlingen i kommande dokumentärfilmen *But can she play?* kretsar runt den 21-åriga altsaxofonisten Hailey Niswanger som går sitt sista år på Berklee College of Music.

– Det verkar vara så att män blir rädda när de här kvinnorna kommer in på en arena som de hittills haft för sig själva. De vill inte bli bräddade av någon annan man, och ännu mindre av en kvinna. De få kvinnor som finns där kan dessutom vara ovilliga att släppa in nya. I musikindustrin finns tyvärr också en idé om att kvinnor inte är lika bra blåsare som män. Jag har talat med flera klubbägare och radioproducenter som anser att kvinnor inte har samma power. Och kanske är det så att Tia eller Claire inte alltid spelar med samma volym eller power. Medan andra kvinnor absolut gör det. Men huruvida de gör det eller ej är oväsentligt – de tillför andra saker, eftersom de spelar som sig själva.

Det första problemet är dock att så få kvinnor överhuvudtaget börjar spela. Framför allt beror det på signaler från lärare och föräldrar, tror Janice.

– En trombonist som jag intervjuade berättade att när hon pekade på instrumentet i high school och sa att det där ville hon spela, sa hennes mamma att "nej, det vill du inte"... Vi tror att vi kvinnor har kommit så långt, men vi har fortfarande en hel del dörrar att sparka in. Och mina kvinnor har de höga klackar som krävs för att göra det.

Inte oväntat är den vanligaste reaktionen hon får

när hon berättar om projektet, både för sponsorer och bekanta, förvåning.

– *Really?* Finns det några? säger de. Den enda blåsare folk känner till är Candy Dulpher, en holländsk altsaxofonist som spelade mycket med Prince. Vi vill visa att de finns fler, och att de förtjänar samma uppmärksamhet som männen.

Pågår det någon debatt om frågan vid universiteten?

– Nej, knappt. Det finns vissa universitet som har speciella kurser om jazzens kvinnor, men det är få. Jag har också bjudits in till att tala vid några seminarier och det har känts hoppfullt. Men i allmänhet så lärs jazz fortfarande ut genom en manlig lins. Det finns tyvärr fortfarande en bild av jazzmusikern som en gammal svart man från New Orleans.

OCH DÅ ÄR vi tillbaka vid frågan om huruvida det över huvud taget är problematiskt att män och kvinnor väljer olika instrument. Cecilia Björck, som själv började spela trummor som 15-åring, funderar.

– Vad är det egna fria valet? Om jag går till mig själv hade jag motivationen och musikaliteten, medan andra förutsättningar saknades. Jag började spela trummor, men slutade, eftersom jag inte hade några →

Några av de medverkande musikerna i kommande filmen *But can she play?* med producenten Janice Rhoshalle Littlejohn framför.

kompisar som spelade. Jag ska bli bra först, tänkte jag, men sedan hittade jag ingen att spela med. Vad skulle jag göra, leta upp okända killar på stan? Vid två tillfällen under min folkhögskole- och högskoleutbildning fick jag spela i grupp. Om jag hade åkt på till exempel Popkollo och träffat folk att spela med hade det kanske ändrats. Som individ påverkas man av de samhällsnormer som råder – nu verkar vi till exempel ha helt manliga husband i vartenda underhållningsprogram på tv. Det där med vad man vill och inte vill är inte lätt att veta... Så ja, det är problematiskt.

SÅ, HUR KOMMER statistiken att se ut 2023? Kommer vi att få se åtminstone tjugo procent kvinnliga sökande bland trummisar och elgitarrister – och femtio procent manliga sångare?

Tveksamt, tror Carina Borgström-Källén, men påpekar, liksom högskolorna, att det går långsamt framåt.

– Lärarna har en viktig roll. Som sådan är det extra viktigt att försöka få syn på sina omedvetna föreställningar. Man borde lägga mer fokus på det i utbildningen – hur ser mina egna föreställningar ut?

Ett projekt som satsar på just detta startade förra året, då nätverket Impra (för jämställdhet inom im-

provisionsmusik) och SMOK, Sveriges Musik- och Kulturskoleråd, började ett jämställdhetsprojekt på kulturskolor, där de utbildar lärare i genuspedagogik.

En strategi som tidigare visat sig fruktbar är också att separera flickor och pojkar i undervisningen. Utbildningar som Fridhems och Gotlands folkhögskola har haft stor framgång med sina tjejlinjer för jazz och rock. Sommarlägret Popkollo är ett annat exempel. Separering tror också Lina Nyberg är en av nycklarna, eftersom flickor och pojkar har olika behov.

– Tjejer behöver mer pepp än killar. De vågar inte göra bort sig, eftersom de fått lära sig att inte ta plats. Självt spelade jag elgitarr ett tag när jag var kanske tretton, och en gång minns jag att jag hoppade in och komrade i skolans storband. Det var ingen som direkt sa något efteråt utan jag packade väl ner gitarren och åkte hem. Flera veckor efteråt fick jag höra att de gillat det. Jag tror att om jag hade fått veta det direkt så hade jag kanske fortsatt spela.

Fotnot: Totalt sökte 534 män och 187 kvinnor till de tre musikhögskolorna. Detta syftar på antalet ansökningar till skolorna, inte fysiska personer. De flesta söker flera skolor.

Bara var åttonde soloartist på världsmusikmässan är en kvinna

På världsmusikmässan Womex hade man förra året drygt tio procent kvinnliga artister. Det framkommer när Lira ber personalen räkna ut antalet män och kvinnor. Själva har de hittills inte fört statistik över kön.

TEXT: KARIN JACOBSON

VÄRLDSMUSIKMÄSSAN WOMEX ÄR Europas största branschmöte för skivbolag, arrangörer och artister som spelar traditionellt rotad musik från hela världen. Varje år kommer cirka 3 000 människor dit för att lyssna på nya artister, knyta kontakter och dricka öl. Men när Lira ringer upp och frågar hur många av förra årets uppträdande artister som var kvinnor respektive män kan administrationen inte svara, eftersom de hittills inte räknat. Siffrorna kommer i stället på mejl senare samma kväll. Av de 345 medverkande soloartisterna var 47, det vill säga 13,6 procent, kvinnor. Räknar man bandleddare stiger kvinnoandelen till drygt 27 procent.

– Vi går på kvalitet, vi har ingen speciell kvot för kvinnor och män. Men om vi sedan väljer mellan en likvärdig manlig och kvinnlig artist ger vi gärna utrymme till den kvinnliga, eftersom vi har färre

kvinnor, säger Anna Pöttsch, kommunikationsansvarig på Womex kontor i Berlin.

Just nu är man mitt uppe i förberedelserna för årets mässa, som hålls i Cardiff i Wales i oktober. Bland annat håller man på att göra klart det digitala registreringssystemet. Alla artister som vill får ansöka om att spela i det officiella programmet, sedan väljer en jury, som byts ut varje år, ut vilka.

Vad tror du är orsakerna till att det blir sådan manlig dominans på era scener?

– De traditionella musikkulturerna i olika länder är ju väldigt olika, många är mansdominerade och en del tillåter överhuvudtaget inte kvinnor att spela. På så vis är ju proportionerna inte helt lätta att påverka enbart från vårt håll. Och att det finns tydliga roller för män och kvinnor syns ju även här i Tyskland – under mina många år här i Berlin tror jag att jag har sett, ja, en kvinnlig trummis på scen. Och då går jag ändå på fler konserter än de flesta.

Borde detta förändras?

– Ja, egentligen borde ju sådant här diskuteras mer. Som det nu är behöver de sökande inte ange sitt kön, vilket gör att vi inte vet fördelningen på de sökande. Vi borde kanske införa det, och sedan börja räkna kvinnor och män i programmet.

Anna Pöttsch.

Grace Kelly, en av de medverkande musikerna i filmen *But can she play?*, har konsert.

BILD: KOFI POKU

Från trakasserad artist till *producent*

Trakasserier, isolering och dödshot. För pakistansk-ättade artisten Deeyah blev priset för popkarriären till slut för högt. Nu har hon slutat uppträda och ägnar sig i stället åt att producera kvinnors traditionella musik.

TEXT: KARIN JACOBSON

ENLIGT RAPPORTEN WOMEN and music censorship, past to present (2005), från organisationen Freemuse, är kvinnliga musikers frihet att uttrycka sig starkt begränsad på många håll i världen. Några av de värsta exemplen är, inte oväntat, patriarkalt uppbyggda kulturer som Iran, Pakistan och Bangladesh, men kraftiga begränsningar och sexuella trakasserier förekommer även på andra håll i Asien och i Afrika. I Iran är kvinnor över huvud taget inte tillåtna att uppträda som musiker, och i Pakistan och Bangladesh förlorar de sitt goda rykte om de gör det.

Detta är något som den pakistansk-ättade artisten Deeyah, eller Deepika Thathaal som hon egentligen heter, bittert fått erfara. Ända sedan hon som 12-åring började sin popkarriär i familjens nya hemland, Norge, har hon och hennes familj trakasserats och hotats av lands- och religionsfränder. Inte sällan har hennes skivor, låttexter och framträdanden väckt indignation i den ortodoxa muslimska omgivningen.

Allra starkast blev reaktionerna efter musikvideon till låten What will it be, år 2006. Där går Deeyah först omkring i burka, men tar sedan av sig den och blottar en bikini. Scenen var ett sätt att visa på de två kulturernas extremformer av kvinnoideal. Filmen blev dock för mycket för den religiösa omgivningen och Deeyahs familj isolerades från vänner och bekanta. Själv utsattes hon för återkommande hot om våld.

– Flera gånger fick jag dödshot, till och med ansikte mot ansikte. Andra gånger berättade man detaljerat om hur jag skulle få utstå sexuellt våld. Tidigare hade flera män kommit till min skola för att ”prata med mig”, och hade inte mina kompisar ingripit hade det kunnat sluta illa, berättar hon på telefon från London, dit hon nyligen flyttat efter några års exil i USA.

Sedan sju år tillbaka uppträder hon inte längre offentligt, utan ägnar sig i stället åt att producera musik. Under de tjugo artiståren har hon hunnit reflektera en del över mansdominansen i musikbranschen, inte minst i produktionsledet.

– För några år sedan läste jag en ranking av de 50 mäktigaste människorna i den brittiska musikindustrin. Två av dem var kvinnor. Två av femtio! Och så är det, det finns väldigt få kvinnliga producenter i världen. Under alla mina år som artist har jag bara samarbetat med två kvinnor som haft viktiga maktpositioner över musiken. Det krävs att det blir många fler, för att förändra maktbalansen.

FÖR NÅGON MÅNAD sedan kom den första skivan i hennes serie med kvinnliga musiker som spelar traditionell musik: Nordic Woman. Skivorna ges ut på norska skivbolaget Grappa genom hennes eget produktionsbolag Fuuse Mousiqi, och majoriteten av vinsten går till lokala kvinnoorganisationer.

– Det här är mitt livsprojekt, jag skulle vilja hålla på tills jag blir åttio. I alltför många kulturer ses kvinnan fortfarande som en mindre värd person, en icke komplett människa. Samtidigt är de många gånger de viktigaste förmedlarna av den traditionella musiken. Genom att producera de här skivorna hoppas jag bidra till att musiken lever vidare.

Nu arbetar Deeyah för fullt med nästa album, Iranian Woman, ett arbete där hon hela tiden måste ta stor hänsyn till de deltagande kvinnornas säkerhet. Sedan hoppas hon kunna göra Indian, African, Tibetan, Egyptian, Palestinian och Pakistani Woman. I Indien finns visserligen många sångerskor i Bollywood-industrin, men de som uppträder där klassas som icke respektabla. I Zimbabwe är situa-

– En sak som slagit mig är att om jag och en man tyckt olika om något vad gäller min musik, så har mannen ofta vänt sig till en annan man i stället för att fortsätta diskutera med mig. Först trodde jag att det berodde på min ålder, men det fortsatte. Nu tror jag inte att komplett jämlikhet existerar någonstans i vår patriarkala värld, säger pakistansk-ättade producenten Deeyah.

tionen liknande. ”Kvinnliga artister [...] ses ofta som ”nattkvinnor” eller ”gatukvinnor”, kanske är det för att dessa roller befinner sig utanför hemmets territorium”, skriver författaren Elizabeth Gunner i boken *Song, story and nation: Women as singers and actresses in Zimbabwe*.

Själva grundförhållandet – att kvinnor som tar plats utanför den privata sfären, i det här fallet på scen – utmanar normerna för kvinnor och män, är alltså lika giltigt i dagens Asien som det varit under tidigare decennier i Sverige. Tänk på hur operasångerskor förföljts av prostitutionsrykten. Att just den kvinnliga sexualiteten ofta hamnar i fokus för trakasserier är något Deeyah funderat över.

– I alla dessa kulturer talar man mycket om moral. Men det ligger en förbannelse över det ordet, för så fort man talar om det i relation till kvinnor så handlar

det om att begränsa deras handlingsutrymme.

Om kvinnor ännu inte satt sig på producentstolar hos norska, engelska och amerikanska skivbolag är situationen där ändå ojämförligt bättre än i Pakistan. Där förs överhuvudtaget ingen offentlig debatt i frågan om kvinnliga musikers villkor, berättar Deeyah, vilket nu fått henne att starta ännu ett projekt.

– Jag tänker göra en dokumentärfilm om deras situation, för debatten behövs verkligen. De enda samtal som i dag förs är mellan de få kvinnliga musiker som finns, i den högsta kasten. Kvinnor som uppträder offentligt anses inte respektabla, ingen vill gifta sig med dem. Nyligen blev en ung och lovande sångerska mördad i Peshawar. Polisen tror att det var hennes man som gjorde det, eftersom han varit kritisk till hennes musicerande. Det är vad som händer där – de mördas.